

Her kim bir şeyi görmeden satın alsa, caizdir. Müşterinin, onu gördüğü vakitte muhayyerliği iptal eden bir şey olmadıkça, görmeden evvel razı olursa da geri verme hakkı vardır. Görmeden satan kişinin muhayyerliği yoktur.

Görme muhayyerliğini, şart muhayyerliğini iptal eden malı ayıplandırmak, malın elinde iken ayıplanması, bazısını geri vermenin mazur olması, fesh edilemeyen hür etmek ve tabilerinden olan bir tasarruf, veya başkası için hakkı gerektiren bir tasarruf mutlak satış, rehin vermek, kiralamak gibi (şeyler muhayyerliği), görmeden evvel ve sonra da iptal eder.

Başkası için hak gerektirmeyen tasarruflar muhayyerlikle satmak, musaveme (pazarlık) yapmak, teslimsiz hibe etmek gibileri gördükten sonra muhayyerliği iptal eder, görmeden önce iptal etmez.

Kölenin yüzünü, hayvanın yüzünü ve kalçasını görmek yeterli-dir. Et koyununda dokunmak mutlaka lazımdır. Damızlık (yavru için beslenen) koyunda, memelerini mutlaka görmek lazımdır. Damgalı değilse kumaşın dışını görmek yeterlidir. Eğer damgalı ise alame-tini görmek yeterlidir. Odaları müşahade edilmezse de binanın içini görmek yeterlidir. İmamı Züfer'e göre odaların görülmesi mutlaka lazımdır, fetva bugün bunun üzerinedir.

GÖRME MUHAYYERLİĞİ HAKKINDA FASIL

Yazar Ali Kara

Pazartesi, 11 Ağustos 2008 11:22 - Son Güncelleme Pazartesi, 11 Ağustos 2008 11:29

Mebiin bir kısmını görse, geri kalanını gördüğü vakitte muhayyerliği vardır. Numune ile arzedilen kileli ve tartılı şeylerde bazısını görmek tamamını görmek gibidir. Yenilen şeylerde tatmak lazımdır.

Satın almaya veya teslim almaya vekil olanın görmesi yeterlidir. Elçinin görmesi yeterli değildir. İmameyne göre elçi de vekil gibidir.

Körün satın alması ve satması sahihtir. Satın alınca muhayyerliği vardır. Mebi'e tutmakla, koklamakla veya tatmakla bunlarla bilinen yerlerde muhayyerliği düşer. Akar, kör olana vafedilir.

Her kim iki kumaştan birini görüp ikisini satın alsa, sonra diğerini ayıplı olarak görse, her ikisini alması veya geri vermesi hakkı vardır. Tekini geri verme hakkı yoktur.

Her kim bir şeyi görse, sonra onu satın alsa ve onu değişmiş bulsa muhayyerdur. Eğer böyle değilse muhayyer olmaz. Değişiklik hakkında satan ve alan ihtilaf etseler, söz satıcının dediğidir. Eğer görmek hakkında ihtilaf etseler, müşterinin dediğidir.

Her kim Hint kumaşı bağı (deste) satın alsa, ondan bir kumaş satsa veya hibe etse ve teslim etse, (yine de) bir ayıptan dolayı kumaş bağını geri verme hakkı vardır. Görme veya şart muhayyerliğinden dolayı geri verme hakkı yoktur.

AYIP MUHAYYERLİĞİ HAKKINDA BİR FASIL

Mutlak satış, mebiin selametini gerektirir. Satın aldığı şeyde bir ayıp bulanın, onu geri çevirme hakkı vardır. Veya onu tam ücreti ile alma hakkı vardır, mebi yanında tutup ücretini noksanlaştırma hakkı yoktur. Ancak satanın rızası ile müstesnadır.

Tüccarların katında ücretin noksanlığını gerektiren şeyler ayıptır. Kölenin kaçması, şayet sefer mesafesinden aşağıya, küçük, akleden çocuktan olsa da ayıptır. Hırsızlık

yapması, yatağa işeme-si, büyük kölede başka bir ayıptır. Şayet küçüklüğünde kaçsa, çalsa veya yatağına işese, sonra müşterinin yanında küçüklüğünde iken bunları tekrar yapsa, bu sebeble onu geri verir. Şayet □ bunları bulduğunda iken müşterinin yanında tekrarlarsa, bu sebeble onu geri veremez.

Delilik mutlak olarak ayıptır. Şayet küçüklüğünde delirse, müşterinin yanında bunu küçüklüğünde veya büyüklüğünde tekrar etse, bu sebeble onu geri verir.

Ağız kokusu, koltukaltı kokusu, zina etmek ve ondan doğmak cariyede ayıptır. Erkek kölede ayıp değildir, ancak hastalıktan olursa müstesnadır. İstihaza görmesi ayıptır. Aynı şekilde on yedi yaşındaki cariyenin hayız görmemesi de ayıptır. Daha küçüğünde değildir. Bu durum, cariyenin sözü ile bilinir. Satıcının yeminden dönmesi buna eklenince, teslim almadan önce veya sonra cariyeye geri verilir. Sahih olan budur.

Kafir olmak, köle ve cariyede ayıptır. Aynı şekilde yaşlılık, borçlu olmak, eski öksürük, gözde kıl ve akıntı olması ayıptır.

Eski bir ayıp, müşterinin yanında diğeri ortaya çıktıktan sonra zahir olsa, noksanı ile mürâcaat eder. Bir elbise gibi ki onu kesti ve sonra bir aybını fark etti. Bu durumda geri verme hakkı yoktur. Ancak satan, o şekil de onu geri almaya razı olursa, bu durumda onun için geri verme hakkı olur. Müşteri onu satarsa, geri verme hakkı batıl olur.

Eğer kumaşı dikse veya kırmızıya boyasa veya un kavruğunu yağ ile karıştırırsa, sonra aybı ortaya çıksa noksanı ile rücu' eder. Satıcının onu geri alma hakkı yoktur. Şayet onu, aybını gördükten sonra satsa geri dönme hakkı sakıt olmaz.

Şayet mal karşılığı olmadan köleyi hür etse, veya müdebber yapsa veya ümmü-veled yapsa sonra aybı belli olsa dönme hakkı sakıt olmaz. Aynı şekilde satın alınan köle öldükten sonra aybı ortaya çıksa dönme hakkı sakıt olmaz.

Şayet (köleyi) mal karşılığında hür etse veya öldürse, bir şey ile rücu' edemez. Aynı şekilde yemeğin tamamını veya bazısını yese veya elbiseyi giyse ve yırtılsa, imameynin

hıfına, bir şey ile müracaat edemez.

Şayet  yumurta, ceviz, karpuz, acur, hıyar satın alsa ve onu kırsa bozuk olduğunu görse, şayet bununla menfaatlenmek mümkün ise noksanı ile müracaat eder, mümkün değilse ücretin tamamı ile rucu' eder. Şayet bir kısmını bozuk bulsa ve bu kısım yüz tane içinde bir ve iki gibi az olsa satış akti sahihtir, eğer böyle değilse akit fasittir ve ücretin tamamıyla satıcıya müracaat eder. Satın almış olduğu şeyi satsa ve o şey kendi ikrarı ile olan hüküm sebebiyle ayıptan dolayı kendisine çevrilse veya yeminden dolayı veya şahitlerden dolayı verilen hükümle kendisine çevrilse, evvelki satıcıya onu döndürebilir. Şayet mebi kendi rızasıyla kabul etmişse   satıcısına onu döndüremez. 

Her kim ki sattığı şeyi teslim alsa, sonra ayıplı olduğunu iddia etse ücretini vermeye zorlanamaz, belki delil getirir veya satıcısı yemin eder.   Şayet müşteri 'şahitlerim gaibtedir' derse, eğer bayisi yemin ederse ücret verilir. Eğer yüz çevirirse ayıp lazım gelir.

Her kim, satın aldığı kölenin kaçtığını iddia ederse evvela müşteri delil getirir ki köle yanında kaçmış, sonra satıcı yemin ettirilir. Yeminde "Allah'a yemin olsun ki (kendisi) onu sattı ve teslim etti, halbuki asla kaçmamıştı" der. Veya "Allah'a yemin olsunki müşterinin, iddia ettiği vecihten köleyi geri verme hakkı yoktur." der. Veya "Allah'a yemin olsunki senin yanında asla kaçmadı" der. Şöyle demez: "Allah'a yemin olsunki muhakkak onu sattım ve onda bu ayıp yoktu" veya "muhakkak onu sattım ve ona teslim ettim, halbuki şu ayıp onda yoktu."

Büyük kölenin kaçmasında, "Vallahi adam çağına ulaştığından beri kaçmadı" diyerek yemin ettirilir. Kölenin kaçtığına dair müşterinin delili olmadığı vakitte İmameyne göre satıcı müşterinin yanında kaçtığını bilmediğine dair yemin ettirilir. İmamı A'zam'ın sözünde ihtilaf edildi. Şayet satıcı (İmameynin) hükmüne göre yeminden yüz çevirirse, gerideki gibi ikinci bir defa yemin ettirilir. Karşılıklı teslim aldıktan sonra satıcı "Bunu sana başka biri ile birlikte sattım" dese, müşteri "Hayır o tek olduğu halde" dese, söz müşterinin dediğidir. Aynı şekilde, mebiin miktarında ittifak etseler, teslim alınanın miktarında ihtilaf etseler söz yine müşterinin dediğidir.

Bir akitte iki köleyi satsa ve birini teslim alsa, teslim aldığında veya diğerinde ayıp

bulsa her ikisini geri verebilir veya her ikisini alır. Sadece ayıplıyı geri çeviremez. Ancak her ikisini teslim aldıktan sonra ayıp ortaya çıkarsa müstesnadır. Şayet kile ile ölçüleni veya tartı ile tartılanı teslim aldıktan sonra bir kısmını ayıplı bulsa tamamını geri verir veya tamamını satın alır. Denildiki bu durum, iki kab içinde değildir. Şayet iki kab içinde iseler bu takdirde iki köle gibidir.

Şayet teslim aldığıнын bazıısı (başkası tarafından) hak edilse, arta kalanı geri verme hakkı yoktur, elbise bunun hilafıdır. Ayıbı gördükten sonra satın aldığı hayvanı ilaçlaması ve ona binmesi rızadır. Şayet hayvana, onu geri vermek için, sulamak için veya mutlak lazım olan yemini satın almak için binse bu rıza sayılmaz.

Şayet satın alınan kölenin teslim alındıktan sonra eli kesilse veya satıcı yanında olan bir sebeble öldürülse, geri verir ve ücretini alır. İmameyn derler ki: hırsız olması ile olmaması arasındaki fazlalık ile veya katil olması ve olmaması arasındaki fazlalık [\[1\]](#) ile satıcıya müracaat eder, şayet müşteri satın aldığı vakitte ayıbını bilmiyorsa böyledir. Eğer bilirse böyle değildir. (Bilirse, razı olarak almıştır.)

Şayet ellerde tedavül etse en son müşteride eli kesilse, satıcıların hepsi (sırayla) birbirlerine müracaat ederler. İstihkak meselesi de bunun gibidir. İmameyne göre son müşteri kendine satana müracaat eder, ona satan kendine satana müracaat edemez.

Şayet bütün ayıplardan beri olması şartıyla satın alsa, ayıpları saymasa da sahihtir. Ebu Yusuf'a göre teslim almadan evvel yeni olan ayıplar da, beraate dahildir. İmamı Muhammed buna muha-liftir.

[\[1\]](#) Ayıplı iken değeri düşük olur, ayıplı değilse değeri kıymetli olur, aradaki farkı müşteri talep eder.